

Miroslav Melčák:

Vývoj vnímání waqfu v egyptské společnosti (1805-1953)

(opponentský posudek doktorské disertace)

Mgr. M. Melčák se ve své disertaci zabývá závažným tématem islámské právní kultury. Navazuje na významné studie o *waqfu*, jimiž výrazně obohatil poznání této stránky sociálních dějin muslimských společností jeho školitel prof. R. Veselý. M. Melčák svá bádání zaměřil na novější dobu až po legislativu z raného období egyptské revoluce (1953), která znamenala faktické postátnění rodových waqfů (*waqf ahlí*). Tímto opatřením vyvrcholily živé diskuse, které byly v Egyptě vedeny po několik generací o míře oprávnění instituce waqfu, nejde-li o bezprostřední svázání zastaveného majetku s dobročinným projektem, nejčastěji podporou mešity. Diskuse o těchto otázkách doktorand sledoval velmi pečlivě a s hlubokým porozuměním postihujícím i jemnosti nábožensko-právních i širě sociálních, někdy též politických argumentací vznášených proti institutu *waqfu ahlí*, nebo v jeho prospěch. Předkládaná práce tak nepochybně téma zvládá a otevírá cestu k přesnému chápání významných stránek moderních egyptských dějin.

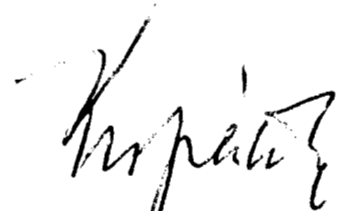
M. Melčák prostudoval pro svou práci velmi rozsáhlý materiál, převážně za pobytů v Káhiře. Jde zčásti o nepublikované archivní prameny i řadu dokumentů, které sice byly v arabských originálech publikovány, ale mimo Káhiru by bylo velmi nesnadné získat k nim přístup. Patří sem parlamentní záznamy od dvacátých let minulého století o zákonných úpravách, které razily cestu k pozdějšímu zestátnění, a patří sem i jejich odraz v novinách al-Ahrám, zvláště po roce 1935, a v egyptských kulturních časopisech. K bohatým zmíněným pramenům se připojují autorovy studie dalších pramenů a sekundární literatury (v celkovém počtu téměř stovky titulů), ve značné míře rovněž arabské a nesnadno dostupné. Práce je tedy velmi důkladně fundovaná a vyslovované názory postihují realitu vnímání waqfů v Egyptě ve zkoumaném období dokonale komplexně. Sluší se dodat, že autor při líčení diskusí nezůstává dlužen ani určení identity diskutujících odborníků a činitelů.

Doktorand dobře zvládá metodiku a odbornou terminologii moderního islámského právního diskursu ke všem relevantním otázkám (např. dědické právo, *talfiq*, postavení *al-ahwál aš-šachsíja* aj.). Práce je psána dobrým jazykem, respektujícím náležitě českou religionistickou i právníckou terminologii. S potěšeným uznáním lze konstatovat, že naobsahuje ani drobné překlepy či tiskové chyby. Bývalo by pouze vhodné u bibliografických údajů v poznámkách pod čarou a v souhrnné bibliografii respektovat běžnější systém užívání kurzívy k označování

titulů časopisů nebo sborníků, nikoli článků či statí. K obsahu práce mohu jako oponent nabídnout s určitou větší mírou nadhledu dvě témata k diskusi: jde jednak o retardační roli velkého rozšíření blokace půdy systémem waqfů jako překážky rozvinutí tržní ekonomiky, jednak o rozsah činnosti dnešního ministerstva *wizárat al-awqáf*. K prvnímu tématu připomínám, že rozšíření waqfů bránilo nástupu kapitalistických vztahů do ekonomik muslimských zemí. V tomto smyslu si zasluhuje připojit k výčtu retardačních faktorů, které kdysi uvedl M. Rodinson (1966). U nás byl waqf v tomto smyslu probírán zvláště kolem roku 1968. Dnes se k tématu možných egyptských domácích zdrojů kapitalismu v 18. století objevují nové myšlenky zvláště na Americké univerzitě v Káhiře (zvl. P. Gran, *Islamic Roots of Capitalism. Egypt 1760-1840*, Káhira 1999). Tematika ministerstva waqfů si zasluhuje pozornost ve vztahu jak k Egyptu, tak k dalším arabským zemím. Vystává otázka, do jaké míry tento resort s nabytou ekonomickou silou ovlivňuje náboženský život, například i obsah pátečních kázání. Téma by stálo za výzkum.

Předkládaná disertace rozebírá a vykládá s dokonalou akribií historická fakta - včetně bohatých diskusí - která otevřela cestu k dnešnímu stavu a umožňují klást si rovněž otázky obecnějšího rázu, jaké jsme zde vyznačili. Mgr. Melčák předkládá práci plně vyvráslou, která si zaslouží být předložena k obhajobě jako podklad k příznání vědecké hodnosti PhD. V tomto smyslu ji upřímně doporučuji.

V Praze 2. března 2009

Prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc.